

ГРАНИЧНИЯТ ВЕТЕРИНАРЕН КОНТРОЛ В БЪЛГАРИЯ- ГАРАНТ ЗА КАЧЕСТВОТО И БЕЗОПАСНОСТТА НА ХРАНИТЕ И ОБЩЕСТВЕННОТО ЗДРАВЕ

Л. Костадинова*, Г. Агов**, И.Божков***

* ВМФ, Тракийски университет, Стара Загора 6000, България, e-mail: lkostadinova.vet@gmail.com

**Отдел ГИП Варна, Дирекция Граничен контрол при ЦУ на БАБХ, e-mail: georgi.agov@gmail.com

*** Тракийски университет, Стара Загора 6000, България, e-mail: vetzakon@gmail.com

РЕЗЮМЕ

В доклада се анализират правните, ветеринарно-санитарни и технологични изисквания, регламентирани от Международния ветеринарномедицински кодекс (МВК) на Световната организация по здравеопазване на животните- World Organisation for Animal Health (OIE) и законодателството на Европейския съюз (ЕС), свързани с осъществяване на граничен ветеринарномедицински контрол.

Посочват се рисковите фактори при гарантиране на здравеопазване на животните и хуманното отношение към тях и общественото здраве, на качеството и безопасността на храни и продукти за човешка и нечовешка консумация, странични животински продукти при внос от трети страни в ЕС и ролята на Р България като външна граница на Съюза.

Анализиран се възможностите граничните ветеринарни контролни органи да реагират адекватно и своевременно в дадена рискова ситуация в сътрудничество с останалите гранични контролни органи и държавни институции, с цел да задоволят обществените потребности, съобразено с интересите на търговските оператори.

КЛЮЧОВИ ДУМИ: *граничен ветеринарен контрол, обществено здраве, епизоотични рискове*

VETERINARY BORDER CONTROL IN BULGARIA - GUARANTEE OF FOOD QUALITY AND SAFETY AND PUBLIC HEALTH

L. Kostadinova*, Agov G.**, Bozhkov I.***

*Faculty of Veterinary Medicine, Trakia University, Stara Zagora 6000, Bulgaria, e-mail: lkostadinova.vet@gmail.com

** BIP Varna, Border Control Directorate, BFSA; e-mail: georgi.agov@gmail.com

***Trakia University, Stara Zagora 6000, Bulgaria, e-mail: vetzakon@gmail.com

ABSTRACT

The report analyzes the legal, veterinary-sanitary and technological requirements set by the OIE Terrestrial Animal Health Code and legislation of the European Union (EU) concerning the implementation of regulations of border veterinary control.

We point out the main risk factors related with animal health and animal welfare, and public health, the quality and safety of food products for human and non-human consumption, animal by-products in the Republic of Bulgaria and its role as an EU external border.

We discuss the capacity of veterinary border control authorities to react effectively in a hazardous situation, in cooperation with other border control authorities and state institutions in order to ensure public needs, consistent with the interests of trade operators.

KEYWORDS: *veterinary border control, public health, epizootic risks*

Граничният ветеринарен контрол е ключов фактор, за да се гарантира, че живи животни и продукти от животински произход, които влизат в Европейския съюз (ЕС), са безопасни и отговарят на специфичните условия за внос, предвидени в законодателството на Съюза.

Внесените живи животни и продукти от животински произход представляват най-високо ниво на риск, тъй като те могат да бъдат причина за хранителни взривове и зоонозни инфекции. Това налага необходимостта да бъдат подлагат на прецизни специфични проверки в самата точка на влизане в специално построени и оборудвани за целта гранични инспекционни ветеринарни пунктове (ГИП).

След 01.01.2007 г. митническите режими "внос" и "износ" при търговията със страни-членки на ЕС се замени с понятието "вътрешнообщностна доставка", когато стока с произход една държава-членка се изпраща в друга държава-членка. В тези случаи най-общо казано отпадна граничният ветеринарномедицински контрол. Поради облекчения режим на вътреобщностно движение на хора, стоки и капитали, всяка държава-членка, явяваща се външна граница на ЕС, осъществява необходимия контрол при преминаване границата на Съюза и гарантира безпрепятственото придвижване във вътрешността. Специфичното географско положение на България я трансформира във външна граница на ЕС с всички произтичащи от това отговорности.

Глобализацията на търговския обмен на живи животни, продукти от животински произход и фуражи и появата на нови, непознати до сега болести с важно здравно и стопанско значение, увеличиха извънредно много епизоотичните рискове и отговорностите на ветеринарномедицинските служби в национален и международен аспект. За да се улесни търговския обмен и да се предотвратят или намалят рисковете от разпространение на заразни болести между страните и континентите, ОИЕ и Световната търговска организация (СТО) сключиха споразумение за осъществяване на съвместни координирани действия в тази насока.

Либерализацията на търговията създава условия за нарастване на някои негативни последици /увеличаване размера на контрабандата, отклонения при транзитния режим, невъзможност за навременна реакция при форсмажорни обстоятелства/ и налага нови изисквания към граничните контролни органи за осигуряване на баланс между свободата на търговията и ефективният контрол. Особеностите на контрола при влизане в Общността налага необходимостта от сътрудничество и съдействие между институции и организации с различни компетенции, функции и интереси, координация на дейността им и своевременен обмен на информация между тях.

Хармонизираното европейско законодателство адекватно прилага приетите международни правила и норми за осъществяване на ефективен граничен ветеринарномедицински контрол с цел гарантиране здравето на животните и общественото здраве, както и качеството и безопасността на храни и продукти за човешка и нечовешка консумация, странични животински продукти, както и транспортните средства, които ги превозват. Пратки живи животни или продукти от животински произход биват допуснати в ЕС, ако са преминали успешно проверка и са съпроводени с изряден общ ветеринарен документ за въвеждане (Common veterinary entry document), наричан накратко ОВДВ (CVED). CVED се издава директно в електронната система TRACES (Trade Control and Expert System). TRACES е централизирана база данни, създадена от Комисията на ЕС, която позволява наблюдение движението на пратки с живи животни и животински продукти, проверени на ГИП, както и движението на живи

животни вътре в общността. TRACES може автоматично да обменя данни за контрола върху вноса и транзита с митническите власти, подпомогнати от DG TAXUD (Генерална дирекция „Данъчно облагане и митнически съюз“) и DG SANTE (Генерална дирекция ”Здравеопазване и контрол на храните“) към Европейската комисия (ЕК). В същата насока в България стартира пилотен проект, подпомогнат от програма „ОПАК“ на ЕС и се разработиха електронни системи за автоматизиран обмен на данни между ГИП и съответния Митнически Пункт.

Наложително е да се извършва анализ на рисковите ситуации въз основа на задълбочено познаване на динамичните промени в нормативната база от граничните ветеринарни инспектори с цел адекватна и своевременна реакция в сътрудничество с останалите гранични контролни органи.

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Значимостта на граничния ветеринарен контрол за общественото здраве и необходимостта от притежаване на специфични знания и умения от страна на граничните ветеринарни инспектори налага той да бъде част от строга държавна политика като организация, нормативна рамка, методическо ръководство, изпълнение и контрол. Следствие на тясната специализация, изолираното местоположение на ГИП и други фактори, проблемите на ГИВК са предмет на дискусии основно в тесен професионално ангажиран кръг или пряко засегнати лица.

Всичко това ни мотивира да извършим проучване, с което *си поставяме за цел* да анализираме основните принципи и критерии, изисквания и отговорности, рискови фактори и затруднения при осъществяване на граничния ветеринарномедицински контрол въз основа на особеностите на общоевропейската нормативна рамка и национално законодателство; да анализираме възможностите за развитие и да стигнем до обосновани заключения относно съотношението заплахи/възможности граничните ветеринарни инспектори да реагират адекватно и своевременно в дадена рискова.

Постигането на целта наложи решаването на следните задачи:

- да анализираме нормативната база, технология и взаимодействие с институции и организации;
- да посочим рисковите фактори при осъществяване на граничен ветеринарномедицински контрол в Р България като външна граница на Съюза.

-

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Направен бе анализ на данни от официални информационни източници относно:

- нормативната база, регламентираща осъществяването на граничен ветеринарномедицински контрол и взаимодействие с институции и организации;
- рискови фактори на граничния ветеринарен контрол на границите на Съюза и България;
- възможностите за адекватно и своевременно реагиране на възникнал риск от страна на граничните ветеринарни инспектори.

Използвани бяха методите на класически /традиционен/ (1) и контент-анализ /количествен/ на документи (7). Въз основа на осъществения анализ на организационно-правните особености, технологията на гранични инспекционни ветеринарни проверки и

установените изисквания към граничните ветеринарни инспектори, бе извършен алтернативен SWOT анализ (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats). (2).

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Нормативната база, регламентираща осъществяването на граничен ветеринарномедицински контрол. Технология на граничен ветеринарномедицински контрол.

Граничният ветеринарен контрол се изпълнява от ветеринарни лекари, назначени от официалната ветеринарна администрация на страната си (БАБХ) в условия на конкурсно начало. Граничните ветеринарни инспектори са със статут на държавни служители.(8)

Условията, реда и изискванията по отношение на граничния ветеринарномедицински контрол в България са регламентирани в Глава VIII от Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД). Според ЗВМД, граничен ветеринарен контрол у нас се осъществява от Министерство на земеделието и храните (МЗХ) чрез Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ).

Контролът на обектите се осъществява чрез ветеринарни проверки на граничните инспекционни ветеринарни пунктове (ГИП), разположени на територията на Граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) от официални ветеринарни лекари-гранични ветеринарни инспектори.

На граничен ветеринарномедицински контрол подлежат и домашни любимци и личен багаж на пътници, преминаващи през летища, пристанища и сухопътни ГКПП, както и нетърговски пратки, изпратени по пощата и съдържащи обект на ветеринарен контрол.

Граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) са обособени територии със специален режим на пропускане и охрана, които се изграждат на международни шосейни пътища, както и на международни шосейни гари, летища, пристанища за обществен транспорт, през които единствено се разрешава преминаването на държавна граница, ако не е предвидено друго в международен договор. На всеки ГКПП се извършват няколко вида контрол: граничен паспортно-визов, митнически, ветеринарномедицински контрол и карантина, фитосанитарен контрол и карантина, граничен здравен контрол и контрол на транспортните средства. (10) В гранична зона се осъществява заплащане на регламентиран такси към държавната хазна, складиране на стоки, спедиция, товарни дейности.

Необходимо е граничния ветеринарномедицински контрол да бъде синхронизиран и координиран с останалите видове контрол, да се избегнат противоречия и припокриване на функции и компетенции, да бъдат взети под внимание правата и фирмените интереси на търговските оператори.

ГИП са одобрен от Европейската комисия и са публикувани в „Държавен вестник” и на страницата на БАБХ във вид на списъци. При промени тези списъци се актуализират своевременно.

На Дирекция „Граничен контрол” в БАБХ са подчинени осемте одобрени от Европейската Комисия гранични ветеринарни пунктове, отразени на фигура.1.

Фигура 1. Одобрени ГИП на територията на РБългария и съответни обекти на контрол.

1	2	3	4	
<u>Bregovo</u> /Брегово/	BG BRE 3	R	НС(2), ННС	
<u>Burgas</u> / Бургас /	BG BOJ 1	P	НС(2), ННС	
<u>Gjueshovo</u> /Гюешево /	BG GJE 3	R	НС(2), ННС	
<u>Kalotina</u> / Калотина/	BG KAL 3	R	НС(2), ННС	U, E, O
<u>Kapitan Andreevo</u> /Кап.Андреево/	BG KAN 3	R	НС, ННС	U, E, O
<u>Sofia</u> / София/	BG SOF 4	A	НС(2), ННС(2)	E, O
<u>Varna</u> /Варна/	BG VAR 1	P	НС(2), ННС	
<u>Zlatarevo</u> /Златарево/	BG ZLA 3	R	НС(2), ННС	

Забележка:

1.Наименование

2.Код на пункта/по Трейсис/

3.Вид на пункта:

A – Аерогара

P – Пристанище

R – Шосеен път

4.Вид на продукта:

НС – всички продукти за консумация от човека

(2) – само опаковани продукти

ННС – други продукти /не за човешка консумация/

U – чифтокопитни

E – еднокопитни

O – други

Граничният ветеринарномедицински контрол обхваща:

- проверка на документацията;
- проверка за идентичност;
- физическа проверка;
- дезинфекция и дезинсекция на влизаци в страната превозни средства.

Всички проверки се отразяват в информационната системи на ЕС - TRACES и документацията по тях се съхранява на територията на ГИП във вид на досие за всяка пратка, за срок от 3 години.

ЗВМД маркира и регламентира основните положения в осъществяването на граничен ветеринарномедицински контрол. Изискванията към ГИП и условията и редът за провеждане на граничен инспекционен ветеринарен контрол (ГИВК) се уреждат с наредби

на министъра на земеделието и храните. (8)

Комисията и Съвета на ЕС издават регламенти, директиви и решения с изисквания и задължителни процедури, подлежащи на изменения, съответстващи на динамиката на световните търговски пазари и новопоявили се идентифицирани рискове за здравето на консуматорите. Въз основа на част от общото европейско право МЗХ и БАБХ издават наръчници и инструкции за осъществяване на ГИВК.

За граничният ветеринарен инспектор е наложително да бъде запознат с европейското и национално законодателство в областта на граничния ветеринарномедицински контрол и всички актуални изменения с цел недопускане на територията на Съюза на пратки, неотговарящи на изискванията на законодателството на Общността. (12)

Най-общо обема на нормативните и поднормативни документи, регламентиращи осъществяването на ефикасен граничен ветеринарномедицински контрол е представен систематично в таблица 1.

Таблица.1 Европейска и национална нормативна база за осъществяване на ефективен граничен ветеринарномедицински контрол

Орган на издаване	Документ	Основни въпроси, третиращи в документа	Обем на документа в печатни страници
НС, Р България	Закон за ветеринарномедицинската дейност	Осъществяване, управление и контрол на ветеринарномедицинската дейност, и въвеждане принципите на ветеринарното законодателство на ЕС и СОЗЖ	114
НС, Р България	Закон за фуражите	Относно официален контрол на фуражи	61
НС, Р България	Закон за храните	Относно официалния контрол върху храни	26
МЗХ, Р България	Наредба 47/2006	Изисквания към Граничните инспекционни ветеринарни пунктове и ред за извършване на проверки	39
БАБХ	Наръчник за граничните ветеринарни проверки 2012	Определяне на принципите, регулиращи организацията на проверките	91
МЗХ, Р България	Наредба 109/2006	Относно официален контрол на фуражи	18
МЗХ, Р България	Наредба 46/ 2006	Относно митническите кодове на обектите на граничен ветеринарен контрол	49
МЗХ, Р България	Наредба 37/2006	Здравни изисквания към животни, от които се добиват суровини и храни за консумация от хора	7
МЗХ, Р България	Наредба 55/2006	Здравни изисквания към копитни животни при внос и транзит	7
МЗХ, Р България	Наредба 53/2006	Мерки за контрол на остатъци от ВМП и замърсители на околната среда	14
МЗХ, Р България	Наредба 5/2007	Контрол при внос и транзит на живи животни	6
МЗХ, Р България	Наредба 49/2006	Здравни изисквания към животни, сперма, яйцеклетки, ембриони при обмен и внос	11
Министерски	Постановление 375/2011	Тарифа за таксите, които се събират от	66

съвет		Българската агенция по безопасност на храните	
МЗХ, Р България	Национална мониторингова програма за контрол остатъци и замърсители в суровини и храни от животински произход (НМПКО)	Обща информация свързана с НМПКО, правила за пробонабиране, годишен план за контрол на остатъци за продукти, произведени в България и внос от трети страни	19
Комисия на ЕО	Решение 275/2007	Относно списъците с животни и продукти, които подлежат на проверка в граничните инспекционни пунктове	25
Комисия на ЕО	Решение 821/2009	Списък на одобрените гранични ветеринарни пунктове на територията на общността	89
Комисия на ЕО	Решение 2000/25	Претоварване на граничен ветеринарен пункт	3
Комисия на ЕО	Решение 96/43	Финансиране на ветеринарните проверки на живи животни и някои продукти	11
Комисия на ЕО	Решение 94/360	Честота на физическите проверки	6
Комисия на ЕО	Решение 2000/208	Правила при транзитни процедури	5
Комисия на ЕО	Решение 2006/571	Правила относно складове и корабни доставчици	6
Комисия на ЕО	Регламент 1069/2009	Контрол върху странични животински продукти, списък на одобрени предприятия за внос в ЕО	33
Комисия на ЕО	Регламент 206/2009	Проверки на обекти на ветеринарномедицински граничен контрол в личния багаж на пътници	3
Комисия на ЕО	Регламент 882/2004	Общи правила при контрол	77
Комисия на ЕО	Регламент 852/2004	Хигиена при производство на храни	28
Комисия на ЕО	Регламент 853/2004	Специфични хигиенни правила за храни от животински произход, групи храни	81
Комисия на ЕО	Регламент 1831/2003	Относно добавки за храненен на животни	29
Комисия на ЕО	Регламент 183/2005	Относно хигиена на фуражите	22
Комисия на ЕО	Регламент 136/2004	Определяне на процедурите за ветеринарни проверки на граничните инспекционни пунктове при внос	20
Комисия на ЕО	Регламент 68/2013	Каталог на фуражните суровини	64
Комисия на ЕО	Регламент 1/2005	Защита на животни при транспортиране и свързаните с това операции	44
Съвет на ЕО	Директива 97/78	Определяне на принципите, регулиращи организацията на проверките	43
Съвет на ЕО	Директива 92/118	За определяне на ветеринарно-санитарните и здравните изисквания относно търговията и вноса в Общността	20
Съвет на ЕО	Директива 63/2002	Относно определяне на методи на Общността за вземане на проби за официалния контрол на остатъци от пестициди	27
Съвет на ЕО	Директива 92/118	Правила на внос при изключения	20
	Други		n

	ОБЩО		1184+n
--	-------------	--	---------------

Забележка:

* в зависимост от вида гранична зона(сухоземна, водна, въздушна) съществува различна градация по важност на документите.

** в графа „Други” да се вземат под внимание и документите, публикувани на сайта на Европейската комисия - http://ec.europa.eu/food/animal/bips/legis_en.htm, както и препратки

Динамиката на нормотворческия процес и промените в нормативната база в ЕС само до настоящият момент от 2015г е отразен в таблица 2.

Таблица.2 Статистика динамиката на правото на ЕС януари-октомври 2015г.

Формат правни текстове на ЕС	Брой публикувани документи
Брой текстове формат PDF	210692
Брой текстове формат HTML	224100
Брой текстове формат DOC	7819
Брой библиографски бележки общо	20672

*По eur-lex.europa.eu

Значителна част от документооборота в Европейския парламент касае регулиране на селското стопанство и търговския обмен. Приблизително 50% от законодателството в областта на селското стопанство е свързано с ветеринарномедицинската дейност. (4) По предоставените от Евролекс данни приблизително 5.59% от всички библиографски бележки и текстове, публикувани на официалната им страница са консолидирани документи; 0.98%- международни споразумения; 14,67%- законодателство; 48,26%- национални мерки за прилагане; 4,76% документи на Европейската асоциация за свободна търговия и други документи в тази серия, при което е наложително граничните ветеринарни инспектори да следят отразените в тях актуализации ежедневно и да съхраняват основния документ и измененията на хартиен носител в картотекиран вид. (12)

Документацията по осъществения контрол на внос, износ и транзитно преминаване на обекти през ГИП, досиетата на пратките, картотеката на законодателството и контролните листи за изправност на съоръженията на ГИП , подлежат периодично на проверка и одит от страна на Дирекция „Вътрешен одит” и Дирекция „Граничен контрол” на БАБХ, както и от страна и Европейската комисия, чрез планирани одити на Бюрото по Храните и Ветеринарните въпроси (FVO).

Взаимодействие с институции и организации за осъществяване на ефективен граничен ветеринарномедицински контрол.

Граничните контролни органи си сътрудничат и взаимодействат в съответствие с Международна конвенция за хармонизиране на граничния контрол на стоки.

Взаимодействието на национално равнище се осъществява чрез Междуправителния съвет по въпросите на граничния контрол, учреден като постоянно действащ орган към Министерски съвет с поименно определен от Министър-председателя състав, утвърден в правилник (14) както и въз основа на ежегодни двустранни или многостранни споразумения, подписани от ръководителите на ведомствата и одобрени от съответните министри. Органите за граничен контрол осъществяват сътрудничество и взаимодействие чрез обмен на информация, съвместни проверки и други.

Освен нормативната база, касаеща ветеринарните въпроси и ветеринарномедицинската дейност, граничният ветеринарен инспектор трябва да бъде запознат и с процедурите, регламентираща функциите и задълженията на другите

гранични служби, потока на информацията, правата и интересите на обслужваните частни инвеститори.

В таблица 3 са представени органите и организациите, имащи отношение към контрола при движението на хора, стоки и капитали през границите на България и ЕС и основните им функции.

Таблица 3. Основни субекти при осъществяване на граничен контрол на ГКПП.

Наименование на организация	Приоритети и отговорности
Министерство на вътрешните работи, Гранична полиция, Гранични войски, Гранична стража	Граничен паспортно-визов контрол, защитата на националната сигурност, противодействието на престъпността и нелегалната миграция, опазването на обществения ред и охраната на зоната за граничен контрол
Министерство на финансите, Национална агенция по приходите, Агенция Митници	Митническият надзор и контрол върху вноса, износа и транзита на стоки за, от и през Р. България, събирането на митни сборове, противодействието на митническите и валутните нарушения и престъпления, както и на незаконен трафик. Събиране на утвърдени държавни такси и тарифи за държавната хазна.
Министерство на регионалното развитие и благоустройството	Подготовка и изпълнение на инвестиционни проекти в инженерната инфраструктура в граничните зони, съдейства за изпълнението на ангажиментите от Шенген и за премахването на контрола по вътрешните граници от компетентността на министерството, свързани с граничните контролно-пропускателни пунктове и граничните преходи. Пътни такси, разрешителни за международни превози и контрол на транспортните средства
Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерство на отбраната	Инженеринг и управление на транспортните пътища, тарифиране, събиране на такси, разрешителни за международни превози и контрол на транспортните средства. Дейност на специализираните структури /ИАМА и ИАПА/ в морските пространства, охрана на държавната морска граница и контрол в неутрални води. Контрол на международни летища, пристанища и железопътни гари.
Министерство на земеделието и храните, БАБХ, Дирекция „Граничен контрол“	Контрол и карантина при внос, износ и транзит върху продуктите за растителна защита и торовете; животни; странични животински продукти; фуражи; суровини и храни; материалите и предметите, предназначени за контакт с храни. Контрол на транспортните средства, превозващи обекти на контрол.
Министерство на здравеопазването	Санитарен контрол на физически лица, багажи, транспортни средства, товари, включително контейнери, стоки и международни пощенски пратки.
Министерство на икономиката, енергетиката и туризма	Индустриални лицензи, експортен контрол, ограничения и забрани, защита на класифицирана информация
Министерство на околната среда и водите	Управление на речни басейни и поддържане на морска стратегия, мониторинг на състоянието на водите, контрол на наднормено замърсяване на водите, въздуха, наднормен шум и аварийни ситуации, определяне на защитени зони и територии, контрол на движението на защитени биологични видове и ГМО. Контрол на отпадъците. Екомаркировка.
Министерство на външните работи	Подготовка, управление и контрол на международни споразумения и конвенции. Координира изпълнението на задълженията, произтичащи от членството на Република България в ЕС.

Основните професионалните взаимодействия и общи интереси на ГИВК с представители на съответните ведомства са маркирани в Наредба за граничните

контролно-пропускателни пунктове, приета с постановление на МС 104/2002г. Най-важните от тях са систематизирани в табличен вид (таблица 4).

Таблица 4. Основни професионални взаимодействия осъществяване на ветеринарен граничен контрол.

№	Организация на взаимодействие	Ареал на взаимодействие
1.	Министерство на външните работи	Познаване и спазване на задълженията на РБългария и ЕС по отношение на международни споразумения и конвенции
2.	Министерство на вътрешните работи. Гранична полиция	Опазване на реда и охраната в зоната на граничен ветеринарен контрол. Необходимост от действащ канал за комуникация при необходимост от съдействие в случай на нарушения.
3.	Министерство на финансите. Агенция „Митници”	Тясно сътрудничество при обработка на пратки. Координация за осъществяване на съвместни проверки. Митническите органи трябва да бъдат уведомени за всеки обект на внос. Служителите на агенция „Митници” пренасочват пратки за ветеринарна проверка, както и личен багаж на пътници. ГВИ притежава компетенциите да установи точността на избрания от търговския оператор митническият тарифен код за съответната пратка. Митническите органи не освобождават пратка, непреминала съответната проверка от тесни специалисти. Необходимост от непрекъснат обмен на информация. Контрол на антрепозитни складове.
4.	Министерство на финансите. Национална агенция по приходите.	Събиране на нормативно установени такси за осъществяване на гранични ветеринарни проверки за държавния бюджет по единен ценоразпис на БАБХ.
5.	Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията.	Координация при събиране на пътни такси, разрешителни за международни превози и контрол на транспортните средства. Сътрудничество с Морска администрация и Пристанищна администрация във връзка с разрешение на свободна практика.
6.	Министерство на околната среда и водите	Сътрудничество във връзка с контрол на отпадъците от превозни средства, търговия с ГМО, екомаркировка, контрол на търговията със защитени биологични видове (CITES)
7.	Министерство на земеделието и храните, БАБХ, Дирекция „Граничен контрол”	Съвместна работа с фитосанитарните и санитарни инспектори, сътрудничество и координация при обработка на коносамент при смесени потоци, получен от митническите служби.
8.	Частни инвеститори в гранична зона	Сътрудничество с концесионери, собственици, инвеститори в зоната на пристанища, летища, складове, на чиято територия са разположени ГИП и/ или се осъществява граничен ветеринарен контрол във връзка с разполагане на съоръжения, офиси, оборудване, достъп до ГИП и пр. Взаимодействие със следитори и други юридически и физически лица, отговарящи на хармонизираното определение на Директива 97/78 за „лице, отговорно за товара” за осъществяване на ветеринарни проверки и документооборот своевременно и съобразено с икономическите интереси и законни права на търговските оператори.
9.	Лаборатории и куриерски фирми	Комуникация и сътрудничество във връзка с осигуряване на оптимална бързина на осъществяване на лабораторен контрол при физическа проверка.

Рискови фактори на граничния ветеринарен контрол на границите на Съюза и България.

Граничният ветеринарен контрол има ключова роля при осигуряване на гаранции, че живи животни и продукти от животински произход, влизащи на територията на Европейския съюз, са безопасни и отговарят на специфичните условия за внос, предвидени в законодателството на Съюза. Осъществяването му е свързано с редица рискови фактори, основните от които са:

- Внесените живи животни и продукти от животински произход, обект на ГИВК, представляват най-високо ниво на риск, тъй като те могат да бъдат причина за хранителни взривове и зоонозни инфекции, разпространение на заразни болести по селскостопанските животни.

- В България съществуват специфични особености, благоприятстващи риска от избухване на остри заразни болести. Някои от тях са: географското положение на страната като външна граница на ЕС и транзитен кръстопът между Близкия Изток, Азия, Африка и Европа; преустановяване на ваксинациите против някои инфекциозни болести след 2007г.; ликвидиране и редуциране на екарисажната система и първичните диагностични звена; миграционни трасета на диви птици; особености на животновъдството и ограничената възможност за осъществяване на профилактични мероприятия в тях; интензивните социални и търговски контакти с Република Турция; адаптационни процеси и промени след създаването на БАБХ и др. (3)

- Промяната в геополитическата обстановка води до значително увеличаване на миграционния натиск на българо-турската граница, вследствие на непрекъснато нарастващия брой мигранти от рискови държави в съседна Турция. (13) Пристигането на големи групи хора и струпването им на малък участък от границата затруднява нормалната работа на граничните контролни органи, включително и на граничния ветеринарен контрол.

- Процесите на либерализация в световната икономика допускат разрастване не само на лоялните, но и на нелоялните търговски практики, свързани с опити за нелегално внасяне на стоки, подлежащи на ограничения и забрани; опити за избягване на проверки и преодоляване на Общностната нормативна база; целенасочена смяна на митнически кодове на товари и опити за митнически измами.

- Редуцираният брой диагностични звена и необходимостта от ползване на външни услуги на куриерски фирми за превоз на проби за лабораторен анализ на далечни разстояния, особено през летния сезон, благоприятстват риска от компрометиране на резултатите и произхождащите негативни последици.

- Статутът на граничният ветеринарен инспектор, като контролен орган с огромни отговорности, но без делегирани наказателни правомощия, налага изискване на съдействие от компетентните органи и служби в случай на нарушения и злоупотреби, като благоприятства риска от игнориране на нарушения с цел скъсяване на процедури и технологично време.

- Според единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Ветеринарна медицина” като регулирана професия, ветеринарните лекари в България се дипломират като общопрактикуващи, без придобита специализация в определена сфера на ветеринарномедицинската дейност. (11) Към настоящият момент липсва утвърдена програма за следдипломно обучение с придобиване на квалификация или специалност „Граничен ветеринарен контрол”. Изискванията за назначаване на лица

на длъжност „Граничен ветеринарен инспектор” са съгласно Закон за държавния служител, Закон за администрацията, Наредба за провеждане на конкурсите за държавни служители (5) без разграничаване на изискванията за притежавани специфични познания и компетенции относно законодателството, регламентиращо граничния ветеринарен контрол, TRACES, компютърна грамотност, езикова квалификация, комуникации и административна етика. Въпреки съществуващите процедури и система на продължаващо обучение на държавните служители, установени в БАБХ и Европейската комисия, изброените обстоятелства повишават риска от самообучение и формиране на различни нива на компетентност на граничните ветеринарни инспектори при липса на единна утвърдена система на обучение и контрол.

- Спецификата на работното място на граничния ветеринарен инспектор (отдалеченост; изолираност; разполагане в гранични зони; различен набор необходими познания в зависимост от типа граница- сухоземна, въздушна, водна; разлика и сезонни колебания в праткооборота и пътникопотока в зависимост от географското разположение на обслужвания граничен пункт) благоприятстват риска от нерационално разпределение и използване на човешкия ресурс с компетенции в граничен ветеринарен контрол в системата на БАБХ.

ИЗВОДИ

SWOT анализ

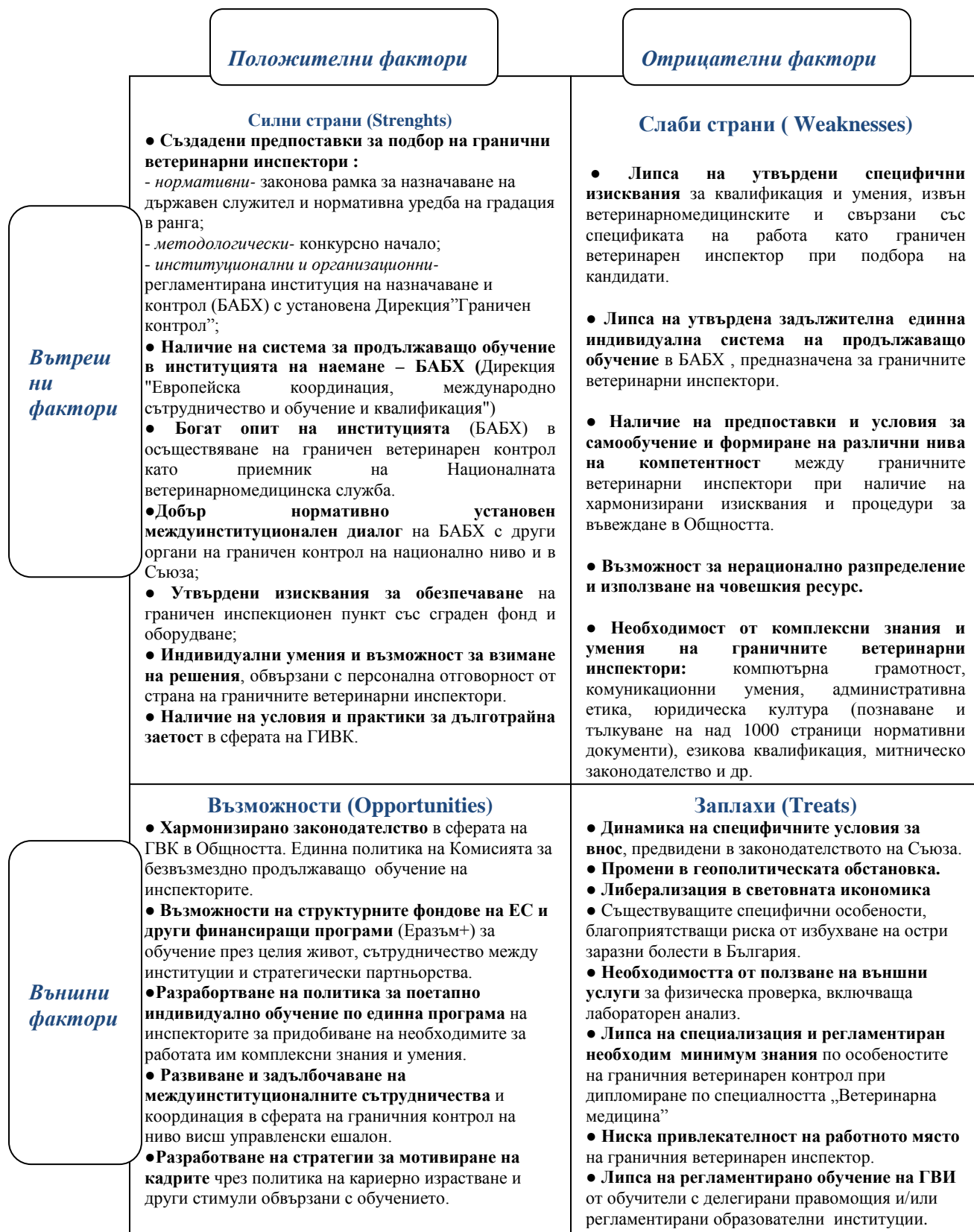
Въз основа на осъществения класически и количествен анализ на нормативни документи, взаимодействие с институции и организации и основни рискови фактори, систематизиране на организационно-правната уредба и технологията за осъществяване на граничен ветеринарен контрол извършихме алтернативен SWOT анализ (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) като съвременна методика за извеждане на видими *силни страни* на актуалната ситуация в областта на граничния ветеринарномедицински контрол в България, подлежащи на развиване и утвърждаване; *отдиференциране на слабите страни* за ангажиране на компетентните за тяхното преодоляване институции; визуализиране на *възможностите* за улесняване и рационализиране на граничния ветеринарен контрол, както и на *заплахите*, формиращи ключовата уязвимост, с цел избягването им чрез предприемането на съответни мерки.

Ясното изписване на елементите в графичното представяне на анализа (фиг.2) улесняват управленските решения в полза на развитието на граничния ветеринарен контрол чрез максимизиране на лявата част на матрицата (силни страни и външни възможности) и минимизиране на дясната (слаби страни и заплахи) при избора на стратегия.

SWOT анализът показва, че въпреки хармонизираните общоевропейски процедури на граничен ветеринарен контрол, наред с предпоставките, които определят силните страни, възможности за развитие и утвърждаване авторитета на граничния ветеринарен контрол в България, съществуват заплахи благоприятстващи риска при осъществяването му. За постигане на по-добри резултати е необходимо да се предприемат необходимите мерки за намаляване влиянието на отрицателните фактори чрез разработване на стратегии за продължаващо обучение, утвърждаване на професионализма, коректността, екипността и взаимното доверие между отделните контролни органи; изработване на инструменти за мотивиране на кадрите, популяризиране на граничния ветеринарен контрол,

отстраняването на слабостите, предотвратяването на рисковите ситуации и натрупването на опит.

Фигура.2 Графично представяне на алтернативен SWOT анализ.

ЛИТЕРАТУРА:

1. A., Field Service Management Homewood, Illinois: Business One Irwin, 1992.
2. Lawrence G Fine, The SWOT Analysis: Using your Strength to overcome Weaknesses, Using Opportunities to overcome Threats, Paperback, 2009
3. Божков, И., Г. Николова, Л. Костадинова, Организационно-правни, ветеринарно-санитарни и технологични аспекти при зонирването и компартиментализацията в противоепизоотичната дейност. Международно научно on-line списание „Наука и Технологии”. Издателство „Съюз на учените – Стара Загора”. Volume I, Number 5 Animal Studies & Veterinary Medicine, ISSN 1314-4111 (9-771314-411110), 48-53.
4. Божков И., А. Стоянов, К. Василев, Основи на ветеринарномедицинското законодателство и мениджмънт, Стара Загора, 2005.
5. Българска агенция по безопасност на храните, Кариери <http://www.babh.government.bg/bg/Page/careers/index/careers/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B8>
6. Grecichin V., Lectures of methodology and techniques of sociological research, Moscow State University, 1998, с. 97.
7. Евланов, Л. Г., Теория и практика на принятия решения. Экономика, М., 1994..
8. Закон за ветеринарномедицинската дейност, Обн. ДВ. бр.87 от 1 Ноември 2005г.
9. Макаров, И., Т. М. Виноградская, А. А. Рубчинский, В. Б. Соколов. Теория выбора и принятия решений. Наука, М., 2002.
10. Наредба за граничните контролно-пропускателни пунктове. ПМС № 104 от 2002 г.
11. Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Ветеринарна медицина”, Обн. ДВ. бр.56 от 29 Юни 2004г.
12. Наръчник за граничните ветеринарни проверки, БАБХ, 2012
13. Проект на стратегия за интегрирано гранично управление на Република България 2014-2017г., Министерски съвет, Портал за обществени консултации
14. Правилник за устройството и дейността на междуправителния съвет по граничните въпроси., приет с ПМС № 70 от 27.03.1998 г.